

Książka stanowi interesujące i pogłębione studium o Unii Europejskiej jako aktywnym uczestniku stosunków międzynarodowych. Ukazuje atrybuty międzynarodowe Unii Europejskiej oraz odgrywane przez nią role we współczesnym świecie, i to w aspekcie ekonomicznym, politycznym i w sferze bezpieczeństwa, a także jako atrakcyjnego ośrodka cywilizacyjnego i promotora wartości kultury europejskiej.

Łukasz Bartkowiak

WILLIAM NICOLL, TREVOR C. SALMON: *Zrozumieć Unię Europejską*, Wydawnictwo Książka i Wiedza, Warszawa 2002, 688 ss.

*Zrozumieć Unię Europejską* jest obszerną publikacją napisaną przez dwóch wybitnych znawców problematyki europejskiej – Williama Nicolla (honorowy dyrektor generalny Rady Unii Europejskiej) i Trevora C. Salmona (wykładowca stosunków międzynarodowych w Katedrze Jeana Monneta Uniwersytetu w Aberdeen oraz w Kolegium Europejskim w Brugii). Celem, który przyświecał autorom „nie było przygotowanie rozprawy naukowej o teorii integracji” (s. 5), lecz w możliwie kompleksowy i wyczerpujący sposób przedstawienie najistotniejszych spraw dla zrozumienia Unii Europejskiej.

Książka składa się z przedmowy autorów, pięciu części podzielonych na dziewiętnaście rozdziałów, podsumowania oraz aneksów. Każdy z rozdziałów został potraktowany bardzo szczegółowo, a kwestie, które nie zostały objęte w publikacji znalazły odwołania w przypisach i bibliografii do prac, które w bardziej wyczerpujący sposób zajmowały się teoretycznymi zagadnieniami poszczególnych obszarów Unii Europejskiej.

Pierwszą część, zatytułowaną *Budowanie Unii Europejskiej* autorzy poświęcili historii integracji europejskiej. Zawiera ona analizy tła historycznego integracji europejskiej oraz próbuje odpowiedzieć na pytania czy proces integracji Europy Zachodniej był nieunikniony oraz czy będzie dalej kontynuowany. W rozdziale pierwszym *Na drodze do Traktatów Rzymskich* zostały opisane wszelkie próby integracji starego kontynentu, począwszy od pierwszych form współpracy takich jak: Czwórprzymierze z 1814 r. wiążące Austrię, Prusy, Rosję i Anglię; Liga Narodów powołana w 1919 r.; pakt Brianda – Kellogga z 1928 r., aż do powołania z inicjatywy Jeana Monneta i Roberta Schumana pierwszej Wspólnoty – Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali 9 maja 1950 r. Szeroko cytowane są słowa ojców założycieli zjednoczonej Europy, celów, które przyświecały przy podejmowaniu decyzji w sprawie zjednoczenia starego kontynentu: „Europy nie da się stworzyć natychmiast albo też realizując ściśle określony plan. Powstanie ona dzięki konkretnym działaniom, których pierwszym rezultatem będzie rzeczywista solidarność” – Jean Monnet (s. 23). Dalej autorzy przedstawiają kalendarium najważniejszych wydarzeń, które legły u podstaw Traktatów Rzymskich. Drugi i trzeci rozdział obejmuje kolejne etapy integracji europejskiej, aż do podpisania Traktatu o Unii Europejskiej w Maastricht i podjęcia decyzji o rozszerzeniu Unii na kraje Europy Środkowej i Wschodniej. We wnioskach do pierwszej części W. Nicoll i T. C. Salmon konstatują „jakie by nie były dobre strony oraz polityczna konieczność (...) należy stwierdzić, iż rozszerzenie spowoduje, iż Unia stanie się coraz bardziej heterogeniczna w porównaniu z homogeniczną Szóstką, która była także sobie bliska pod względem położenia geograficznego” (s. 95). Na koniec zadają pytanie o przyszłość rozszerzonej na wschód Europy: „Jeśli szóstkaomal nie uległa rozpadowi podczas kryzysu w latach 1965-1966 i nie udało jej się dotrzymać wielu terminów, w których miały być podjęte określone decyzje, a z kolei Dwunastka i Piętnastka nie poradziły sobie w latach 90., to jakie są szanse dla Unii Europejskiej złożonej z 21 lub więcej członków w nadchodzących latach?” (s. 96).

Druga część publikacji pod tytułem *Instytucje Unii Europejskiej* poświęcona została Parlamentowi Europejskiemu, Radzie Unii Europejskiej, Komisji Europejskiej, Europejskiemu Trybunałowi Sprawiedliwości i Sądowi Pierwszej Instancji oraz Trybunałowi Obrachunkowemu. Autorzy dużo miejsca

poświęcili przede wszystkim ewolucji instytucji unijnych, ich funkcjonowaniu, wzajemnemu współdziałaniu, a także procedurom podejmowania decyzji w każdej z instytucji oraz roli, jaką odgrywają w życiu obywateli Unii Europejskiej. Autorzy zwracają uwagę na nadal nie rozwiązane kwestie „relacji między Parlamentem Europejskim a parlamentami krajowymi” (s. 138) oraz roli Rady Europejskiej, Komisji Europejskiej i Rady Unii Europejskiej wobec coraz mocniejszej pozycji Parlamentu Europejskiego w procesie decyzyjnym Unii.

Trzecia część *Polityka w ramach pierwszego filaru – Wspólnoty Europejskie* – obejmuje wszystkie obszary wspólnej polityki unijnej: wspólną politykę rolną, wspólną politykę rybołówstwa, wspólną politykę handlową oraz wspólną politykę transportową. Przedstawione zostały wszystkie traktatowe i pozatraktatowe ramy prawne, na których Unia Europejska opiera funkcjonowanie swoich wspólnych polityk. W podrozdziale poświęconym wspólnej polityce handlowej przedstawione i opisane zostały wszystkie najważniejsze porozumienia i umowy zawarte z organizacjami międzynarodowymi i państwami z różnych zakątków świata. W rozdziale dziesiątym autorzy zajęli się *Podstawami polityki gospodarczej Wspólnot Europejskich*, w tym m.in.: rynkiem wewnętrznym, polityką konkurencji, podatkami wspólnotowymi oraz polityką pieniężną, w ramach której szczególnie wiele miejsca poświęcono unii gospodarczej i walutowej. W tej części zajęto się także przedstawieniem mechanizmów polityki strukturalnej Unii Europejskiej, opisano wszystkie fundusze strukturalne, mechanizmy ich działania i pozyskiwania z nich pieniędzy przez państwa członkowskie oraz Fundusz Spójności, który ma być „kompensatą służącą likwidacji zróżnicowania na drodze do wspólnej waluty” (s. 357).

W części czwartej zatytułowanej *Polityka w ramach drugiego i trzeciego filaru* przedstawiona została droga do utworzenia wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Autorzy zwrócili uwagę na konieczność zmian w tym filarze, gdyż: „Różnice w koncepcjach roli Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa europejskiego, wynikają z braku porozumienia na ten temat z końca lat dziewięćdziesiątych, skupione przede wszystkim na aspektach politycznych i ekonomicznych” (s. 454). Szeroko zostały opisane sposoby podejmowania decyzji w ramach drugiego filaru oraz ich wdrażanie, a także możliwości weta wobec zapadających decyzji. Analizując trzeci filar wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne, zwrócono uwagę na trudności w jego pełnej realizacji, a także na fakt, iż pomimo reformy tego filaru w Traktacie Amsterdamskim „Nowy Traktat nie przyczynił się do tego, aby ten 'mroczny' obszar Unii był łatwiejszy do zrozumienia czy do stosowania” (s. 481).

Ostatnia część publikacji ukazuje *Stosunek krajów członkowskich i państw kandydujących do kwestii integracji europejskiej i rozszerzenia Unii*. Podsumowując ten rozdział autorzy cytują słowa byłego kanclerza Niemiec Helmuta Kohla: „Tylko Wspólnota Europejska może być silnym i dynamicznym jądrem oraz fundamentem zjednoczenia panoeuropejskiego. To wspólnota jest w stanie dać Europie taką jakość, mówiąc do świata jednym głosem w imieniu całej Europy i właściwie podkreślając znaczenie kontynentu” (s. 644).

Polska edycja książki została uzupełniona aneksem autorstwa Ludwika Wdowika pod tytułem *Polska a Unia Europejska*. Znalazła się w nim charakterystyka stosunków Polski z Unią Europejską począwszy od nawiązania pierwszych oficjalnych stosunków dyplomatycznych między Polską a Wspólnotą Europejską 16 września 1988 r. (s. 653), poprzez podpisanie Układu Europejskiego ustanawiającego stowarzyszenie Polski ze Wspólnotami, aż do negocjacji akcesyjnych do stanu z 30 czerwca 2002 r.

Książka *Zrozumieć Unię Europejską* w odróżnieniu od większości publikacji zajmuje się nie tylko integracją europejską i normami prawa pierwotnego, ale obejmuje także prawo wtórne, stosunki zewnętrzne oraz bardzo szczegółowo przedstawia problematykę drugiego i trzeciego filaru Unii Europejskiej. Fakt, że książka została napisana przez wybitnych teoretyków i praktyków znających Unię Europejską od podszewki przysparza tej publikacji dodatkowej wartości. Przejrzysta forma poszczególnych części i przystępny język sprawiają, że jest godna polecenia nie tylko znawcom tematyki unijnej, ale każdemu, kogo ta problematyka interesuje.

Łukasz Bartkowiak